

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
สนองพระราชดำริโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

พรรณไม้หอม

ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ISBN : _____

สถาบันความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและอาเซียน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

คณะกรรมการจัดทำ

พรรณไม้หอมในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

- **ที่ปรึกษา** : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศรชัย มุ่งไธสง
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- **บรรณาธิการ** : อาจารย์ ดร. ศรีวรรณ ไชยสุข
ผู้อำนวยการสถาบันความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อม
เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและอาเซียน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- **ผู้เรียบเรียงข้อมูล** : นางสาวจุฬาลักษณ์ ลาเกิด
- **ภาพถ่าย** : นางสาวจุฬาลักษณ์ ลาเกิด
นายสุทธิ มลิทอง
นายพยุศักดิ์ ไชยสุข
- **จัดพิมพ์โดย** : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- **พิมพ์ครั้งที่** : 1 [พฤษภาคม 2560]
- **จำนวน** : 1,000 เล่ม
- **ISBN** : xxx-xxxx-xxxx-xx-x
- **ออกแบบ/พิมพ์** : บริษัท เชียงใหม่ ดอกคิ้วเมณฑารี ดีไซน์ จำกัด

The Book Expert
บริษัท เชียงใหม่ ดอกคิ้วเมณฑารี ดีไซน์ จำกัด
08 1881 2523

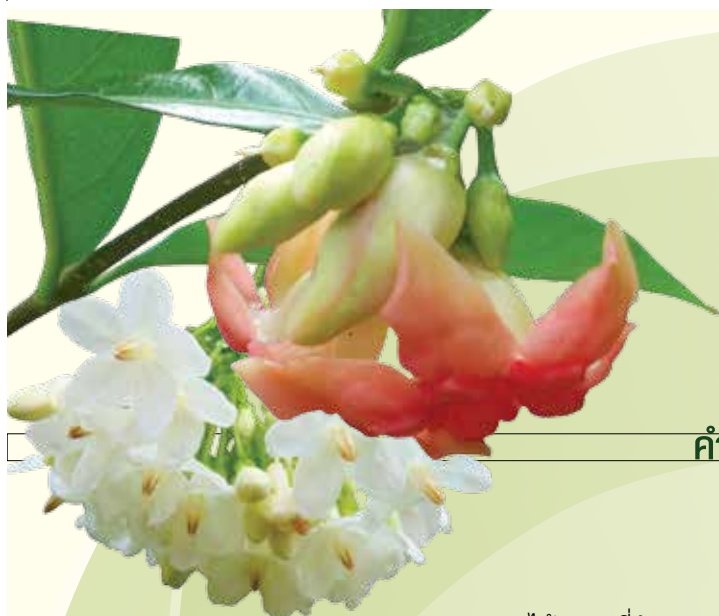
สงวนลิขสิทธิ์

หนังสือพรรณไม้หอมในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เป็นผลงานหนึ่งในกิจกรรมสนองพระราชดำริ ตามโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ซึ่งได้สำรวจ รวบรวมชนิดและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น นำมาปลูกรักษาและขยายพันธุ์ ขอขอบคุณคณะทำงานและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ทำให้เกิดผลงานดีๆที่มีประโยชน์ทั้งด้านรวบรวมองค์ความรู้ชนิดพรรณไม้หอมทั้งที่เป็นพรรณไม้ท้องถิ่นและพรรณไม้ต่างประเทศ รู้ถึงประโยชน์และคุณค่าของพรรณไม้แต่ละชนิด รวมทั้งเชื่อมโยงกับการเรียนการสอน และกิจกรรมในโรงเรียนในเครือข่ายสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนของมหาวิทยาลัย และชุมชน เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์พันธุ์พืชและสืบทอดการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะมีประโยชน์ต่อนักศึกษา นักเรียน ครู อาจารย์ และประชาชนทั่วไป ที่จะเรียนรู้ร่วมกันอย่างบูรณาการบนฐานทรัพยากรชีวภาพของไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศรชัย มุ่งไธสง
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

คำนำ

พรรณไม้หอม ที่สำรวจและรวบรวมได้ในพื้นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และพื้นที่ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ จังหวัดเชียงราย ดำเนินการสำรวจรวบรวม โดย อาจารย์ นักศึกษา นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ และนักวิชาการป่าไม้ ผู้รู้ในท้องถิ่น เป็นกิจกรรมหนึ่งในกรอบการเรียนรู้ทรัพยากร และกรอบการสร้างจิตสำนึก ตามโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ) ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริ มาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๓ พรรณไม้หอมที่รวบรวมได้ มีกลิ่นหอม ในส่วนที่แตกต่างกันของแต่ละชนิด มีทั้งมีกลิ่นหอมจากใบ ดอก ราก และเนื้อไม้ เป็นพรรณไม้ดั้งเดิมในพื้นที่ พรรณไม้ท้องถิ่นและพรรณไม้จากต่างประเทศ ที่นำเข้ามาปลูกเพื่อรวบรวมให้เป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์และแหล่งเรียนรู้ ปลูกเป็นไม้ประดับเพื่อความสวยงาม รวมทั้งได้รวบรวมองค์ความรู้ด้านการใช้ ประโยชน์ ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละชนิด ทั้งเป็นอาหาร สรรพคุณทางยา ประดงเครื่องหอม เครื่องใช้ในวิถีชีวิต สีย้อม และไม้ดอกไม้ประดับ มีการขยายพันธุ์ เก็บเมล็ดพันธุ์ เพื่อการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ตัวอย่างพันธุ์ไม้ท้องถิ่น ที่นำเข้ามาปลูก เช่น แสลงหอมไก่ ก้ายาน กฤษณา ตะเคียนทอง จำปีสิรินธร พุดดง ยางบง สำหรับพรรณไม้พื้นถิ่นที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น กระโดน ชันทอง พญาบาท สมอไทย สมอพิเภก พะยอม ช่อ ประดู่ ฯลฯ

พรรณไม้หอมเหล่านี้ มีโอกาสที่จะสูญหายไปตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ ทางสถาบันความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและอาเซียน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จึงต้องดำเนินกิจกรรมสำรวจและปลูกรวบรวมอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งขยายพันธุ์เพื่อใช้ในการปลูกเพิ่มทั้งในพื้นที่ของมหาวิทยาลัย สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ชุมชนและ

โรงเรียนเครือข่ายสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน พร้อมทั้งนำความรู้พรรณไม้หอมเหล่านี้ มาบูรณาการกับการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง แปรรูปผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ขยายผลเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

คณะทำงาน ได้นำเอาองค์ความรู้ที่ได้จากการสำรวจพรรณไม้หอม มาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มชื่อ หนังสือพรรณไม้หอมในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะเกิดประโยชน์แก่ นักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ นักวิชาการด้านต่างๆ รวมทั้งชุมชนในท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้ร่วมกันรักษาและสืบทอดองค์ความรู้ต่างๆ ของพรรณไม้หอม ให้ยั่งยืนตลอดไป

(อาจารย์ ดร. ศิริวรรณ ไชยสุข)

ผู้อำนวยการสถาบันความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อม
เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและอาเซียน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Contents

สารบัญ

กระดังงาจีน	9	จำปีสิรินธร	71	พุดซ้อน	133	ลำดวน	193
กระดังงาสาซา	11	ชงโค	73	พุดดง	135	เล็บมือนาง	195
กระดุกไก่อ	13	ชำเรือด	75	พุดสามสี	137	เลียน	197
กระโดน	15	ชำมะนาด	77	มณฑา	139	ศุภโชค	199
กระถิน	17	ช้อ	79	มะกล่ำต้น	141	สมอไทย	201
กระถินเทศ	19	ตะเคียนทอง	81	มะขมพู่ป่า	143	สมอพิเภก	203
กระพี้นางนวล	21	ดั่งดั่ง	83	มะตูม	145	ส้มโอ	205
กฤษณา	23	ดีวเกลี้ยง	85	มะตูมซาอุ	147	สมุลแว้ง	207
กะเจียน	25	ดีวขน	87	มะนาว	149	สะแล้งหอมไก่อ	209
กั้นเกราะ	27	ดินเบ็ดทะเล	89	มะผู้มะเมีย	151	สัตบรรณ	211
กาแพ	29	เตยหอม	91	มะม่วงหิมพานต์	153	สายหยุด	213
กาพพฤกษ์	31	ทองกวาว	93	มะลิลา	155	สารภี	215
กาหลง	33	ทุเรียนเทศ	95	โมกแดง	157	สาละลังกา	217
กำยาน	35	นมแมว	97	โมกบ้าน	159	สำเหล้า	219
กุ่มน้ำ	37	นมวัว	99	โมกมัน	161	สุคนธรส	221
กุหลาบมอญ	39	โนรา	101	โมกใหญ่	163	เสม็ดขุน	223
แก้ว	41	บัวเผื่อน	103	ยมหิน	165	เสาวรส	225
ขจร	43	บัวฝรั่ง	105	ยางบง	167	โสก	227
ขันทองพญาบาท	45	บัวสวรรค์	107	ยี่โถ	169	โสนกินดอก	229
ขางน้ำขาว	47	บัวหลวง	109	ยี่หุบหนู	171	หอมหมื่นลี้	231
ขี้เหล็ก	49	บุษราคัม	111	แย้มปิ่น	173	หูกวาง	233
ขี้เหล็กอเมริกา	51	ประตู	113	รสสุคนธ์	175	แหลนุก	235
คำมอกหลวง	53	ประเดหวิ	115	รักนา	177	อโศกเซนคาเบรียล	237
เครือปลาสงแดง	55	ประยงค์	117	รัง	179	อะราง	239
จกกลนี้	57	ปรู	119	รางจืด	181	อินทนิลน้ำ	241
จันทน์กะพ้อ	59	ป๊อบ	121	ราชพฤกษ์	183	อินทรีชิต	243
จันทร์แดง	61	ฝ้ายคำ	123	ราชวดีป่า	185	เอื้องกุหลาบพวง	245
จามจุรี	63	พลับพลึงตีนเป็ด	125	รำเพย	187	เอื้องผึ้ง	247
จำปา	65	พะยอม	127	ลั่นทม	189	ดั่งนี้พรรณไม้หอม	248
จำปี	67	พิกุล	129	ลั่นทมขาว	191	บรรณานุกรม	252
จำปีแขก	69	พุดจิบ	131				